

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

Мета – побороти біль

До 90-річчя від дня народження Юрія Петровича Лиманського

**О. В. Багацька¹, Б. С. Сушко¹, В. М. Оксамитний², С. О. Гуляр¹, З. А. Тамарова¹,
Н.В. Войтенко¹**

¹Інституті фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України, Київ;

²ДНУ «Державний центр інноваційних біотехнологій»; Київ;
e-mail: nana@biph.kiev.ua

Один з видатних нейрофізіологів України, доктор біологічних наук, професор, лауреат державної премії в галузі науки і техніки, премії імені Богомольця Ю.П. Лиманський, народився 19 листопада 1930 р. у м. Ставрополі. Сім років тому, 24 листопада 2013 р., у місті Київ зупинилося його серце.

У науковому світі іноді з'являються люди, які творять науку, а не просто працюють у цій сфері. Юрій Петрович Лиманський якраз і був творцем науки, водночас принциповою, скромною і чуйною людиною. Він не був яскравим оратором або кар'єристом у науці. Посади самі його знаходили за сумлінність та відповідальність. Життя та творчість Юрія Петровича Лиманського припали на той час, коли наука в Україні була в пошані як серед людей, так і у владних кабінетах. Його думки, науковий підхід, відповідальність за отримані матеріали залишаться прикладом для тих людей, що присвятили себе науці.

У 1954 р. Юрій Петрович закінчив навчання у Ставропольському медичному інституті, після чого працював лікарем чотири роки. Наукова діяльність Ю.П. Лиманського почалася в Інституті фізіології ім. О.О. Богомольця АН УРСР в 1958 р., де він був зарахований до аспірантури у відділ загальної фізіології нервової системи професора Платона Григоровича Костюка. В 1962 р. ним була захищена кандидатська дисертація «Функциональные особенности отдельных

нейронов ретикулярной формации», у 1972 р. докторська дисертація «Структура и функции системы тройничного нерва». Матеріали цієї праці увійшли до його першої монографії «Структура и функции системы тройничного нерва», яка була надрукована в 1976 р.

Будучи відповідальною та принциповою людиною, Лиманського невдовзі було призначено вченим секретарем Інституту, а згодом заступником директора з наукової роботи. У той час експерименти проводили протягом цілої доби, до обідньої перерви йшла підготовка устаткування. Надалі, після невеликої перерви, відбувалася кропітка і виснажлива операція на головному мозку тварини. Цілу ніч проходили досліди. Тварина знаходилася під загальним наркозом, а частіше за все, під апаратом штучного дихання. До речі апарати штучного дихання випускалися в ОКП Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця АН УРСР та постачалися тоді в усі відомі нейрофізіологічні лабораторії. До створення унікальних приладів для науково-дослідної роботи був причетний і Юрій Петрович Лиманський, за що в 1976 р. його відзначено Державною премією у галузі науки і техніки. Результатом його фундаментальної праці стала також монографія «Рефлексы стовбура головного мозку», за яку у 1987 р. Ю.П. Лиманському було присуджено премію ім. О.О. Богомольця АН УРСР. З 1979 р. він очолював відділ фізіології стовбура мозку.

© О. В. Багацька, Б. С. Сушко, В. М. Оксамитний, С. О. Гуляр, З. А. Тамарова, Н.В. Войтенко



Під науковим керівництвом Лиманського були захищені кандидатські та докторські дисертації не тільки співробітниками Інституту, але і науковцями далеко за межами Інституту. Його радо та з великою повагою вітали Академії наук Вірменії та Грузії, де він був частим шанованим гостем. У 1988 р. він отримав звання професора.

У 1986 р. була опублікована монографія «Физиология боли». В ній були узагальнені дані вітчизняної та зарубіжної літератури про анатомічну будову та функціональну організацію структур центральної нервової системи, які беруть участь у сприйнятті больових впливів. Розглядалися існуючі теорії болю та було представлено нову гіпотезу про біль як багатопрограмну послідовну реакцію організму. В колективній монографії «Неврологические синдромы остеохондроза» (1988) сформульовано принципи комплексного лікування больових синдромів хребта у людини.

У 1990 р. Лиманський висунув і теоретично обґрунтував гіпотезу про те, що точки акупунктури є рецепторами електромагнітних

полів, які належать до особливої сенсорної системи «екоцептивної чутливості». Ця система є особливим аферентним входом, через який організм контролює показники факторів зовнішнього середовища, які у разі значних відхилень можуть змінювати діяльність життєво важливих функціональних систем організму. Були отримані нові експериментальні докази того, що точки акупунктури здатні сприймати енергію електромагнітних полів і трансформувати її в рефлекторні процеси для підтримки стабільних функцій організму.

У 2000-х роках під керівництвом Лиманського у відділі фізіології стовбура мозку проводили дослідження механізмів пригнічення болю. Були отримані дані про ефекти пригнічення соматичного та вісцерального болю у тварин внаслідок впливу на точку акупунктури низькоінтенсивних електромагнітних полів мікрохвильового та оптичного діапазону. Доведено, що основну роль у такій анальгезії відіграють нейрони серотонін- та опіоїдергічної систем стовбура головного мозку, що було відображено в монографії «Боль и Биоптрон» (2004, 2006, 2011).

Принципово новими досягненнями були експериментально отримані характеристики внеску випромінювань окремих електромагнітних спектральних діапазонів у розвиток протибольових реакцій, що діють через рецепторні зони і локально, в осередку больового запального процесу. Ці дані стали фундаментальною основою для розробки методик ослаблення соматичного, гострого та вісцерального болю, які вже тоді отримали клінічне підтвердження. Експериментальний досвід був узагальнений Ю.П. Лиманським у монографіях «Застосування постійних магнітних полів в медицині» (2006), «Антологія світлотерапії» (2009). Монографія «Застосування Біоптрон-ПАЙЛЕР-світла в медицині» (2004, 2011) затверджена МОЗ України як підручник для лікарів.

Професором Лиманським було опубліковано 285 наукових праць, серед яких

16 монографій. Протягом багатьох років Лиманський був професором кафедри Київського національного університету ім. Тараса Шевченка та Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», де він читав курс лекцій «Анатомія і фізіологія людини».

Юрій Петрович сформував колектив науковців, який працював злагоджено, незважаючи на різні і дуже непрості характери і особливості співробітників, він міг знайти підхід до кожного. При цьому він не підлаштовувався під чиюсь позицію, а, тримаючись своєї, намагався ці позиції зблизити. І йому це часто вдавалося. Він ніколи не підвищував голос, і до нього всі дослухалися. А ще Юрій Петрович був дуже хорошою людиною. Він допомагав співробітникам не тільки у вирішенні наукових задач, а й життєвих проблем. І робив це надзвичайно тактовно. У колективі дуже тепло відзначали дні народження співробітників, урочисті та святкові події,

готували репризи, сценки. Може здатися, що мова йде про якусь нереально ідеальну людину. Але все, що написано вище, відповідає дійсності. У Юрія Петровича були, мабуть, і недоліки, але їх не помічали за позитивом. Він був людиною, у якої можна було багато чому навчитися. Навчитися підходити до вирішення питань з наукової точки зору, наприклад будувати стосунки з людьми, враховуючи їх думку, визначати пріоритети при вирішенні різних завдань.

Образ Юрія Петровича Лиманського збережеться в нашій пам'яті як видатного ученого, чудового лектора і педагога. Всі співробітники, які працювали з ним, будуть пам'ятати його як людину виняткової доброзичливості, скромності і інтелігентності.

Насамкінець ще раз хотілось би віддати шану великому вченому і хорошій людині – Юрію Петровичу Лиманському. Подякувати за все, чому він навчив своїх учнів як у професійній сфері, так і життєвій. Подякувати і пам'ятати.